

C. 30115,

P2.
У-517.

A. I. ULJANOVA

⋮

IL'ICTIN
çaş la
şkoldogь
çыdarь

Ilteev A. S. көcyрген

Novosibir

1933

A. I. UL'JANOVA

КОНТРОЛЬНЫЙ ЛИСТОК
СРОКОВ ВОЗВРАТА

КНИГА ДОЛЖНА БЫТЬ
ВОЗВРАЩЕНА НЕ ПОЗЖЕ
УКАЗАННОГО ЗДЕСЬ СРОКА

Колич. пред. выдач

3 ТМО Т. 1 млн. З. 3986—83

UL'ISTIN

çyldarъ

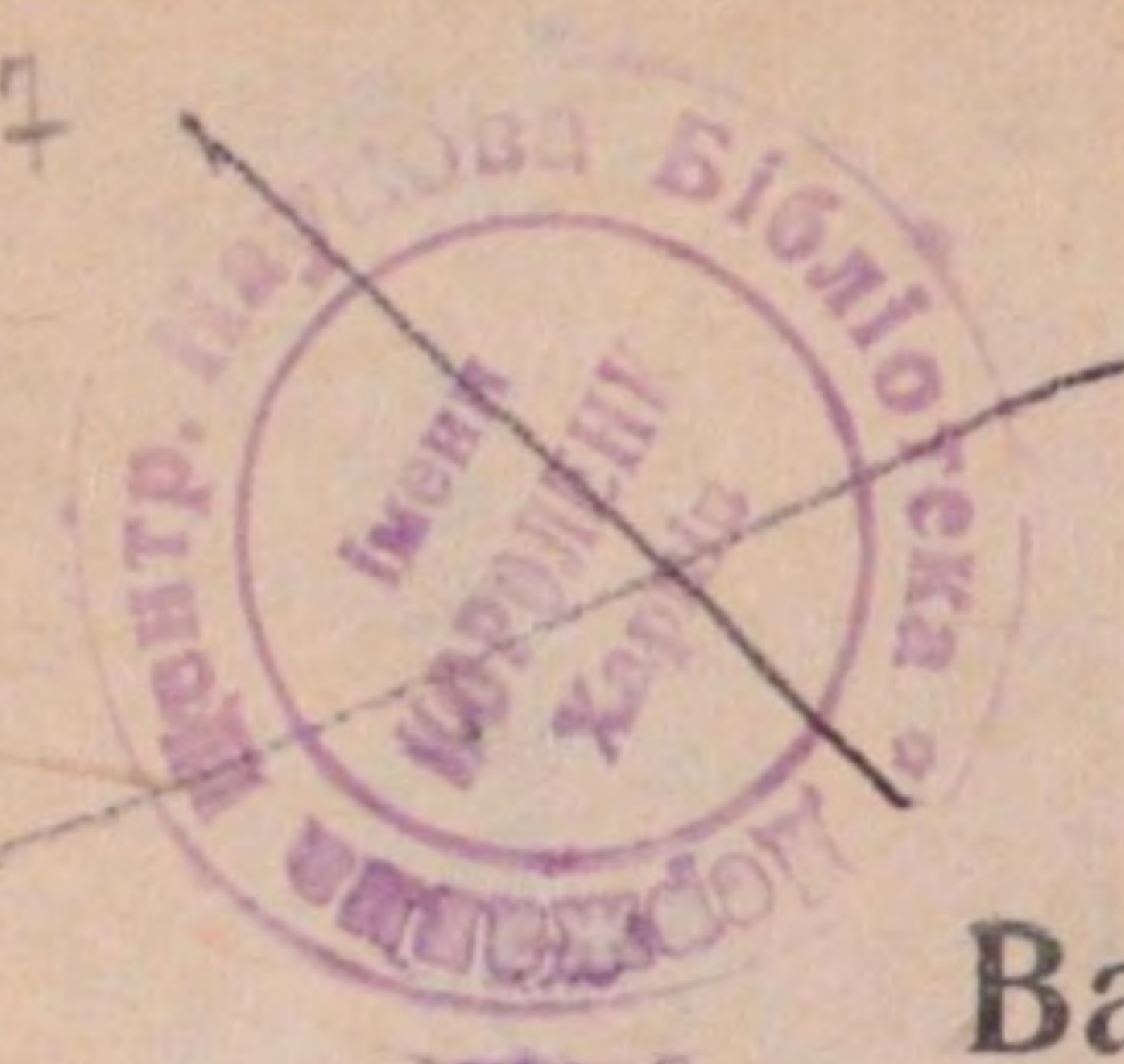
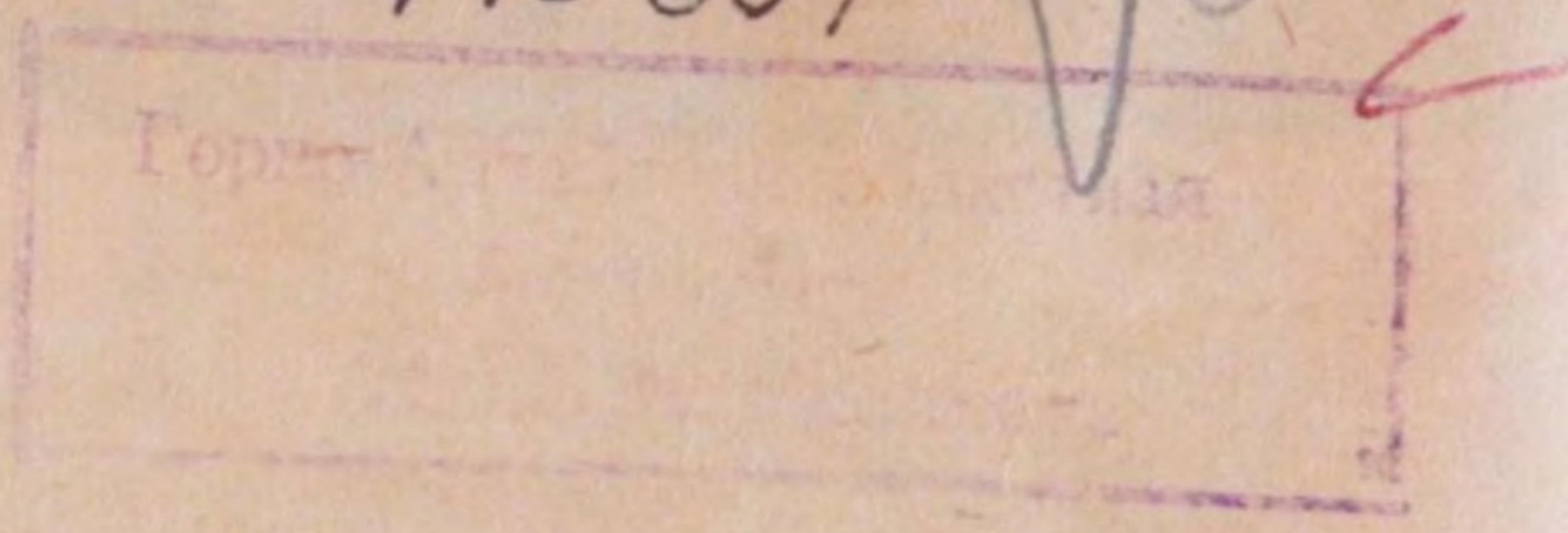
~~30115~~
~~203410~~
V

NOVOSIBIR
1933 г.

P2
У-517

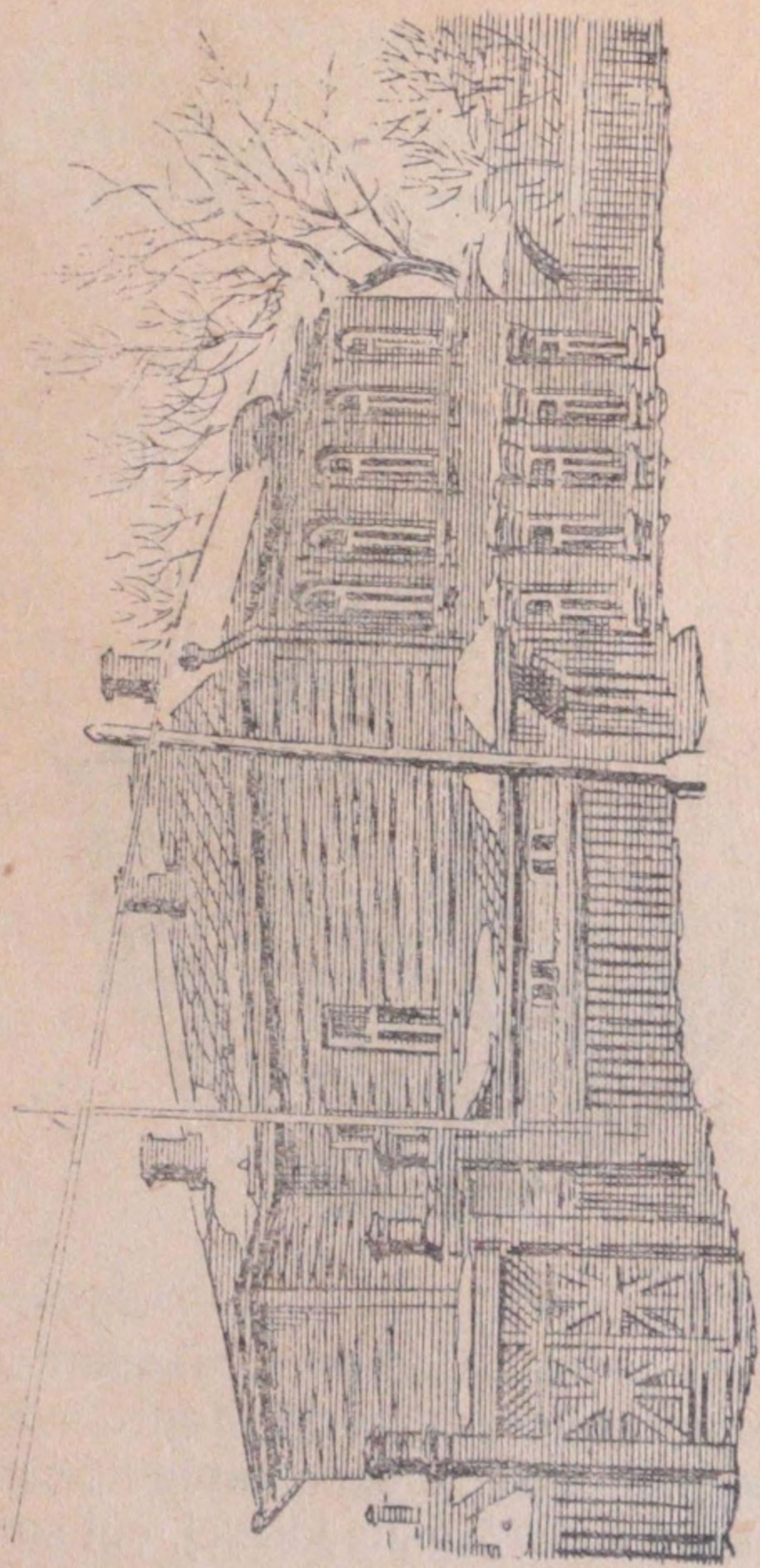
415691

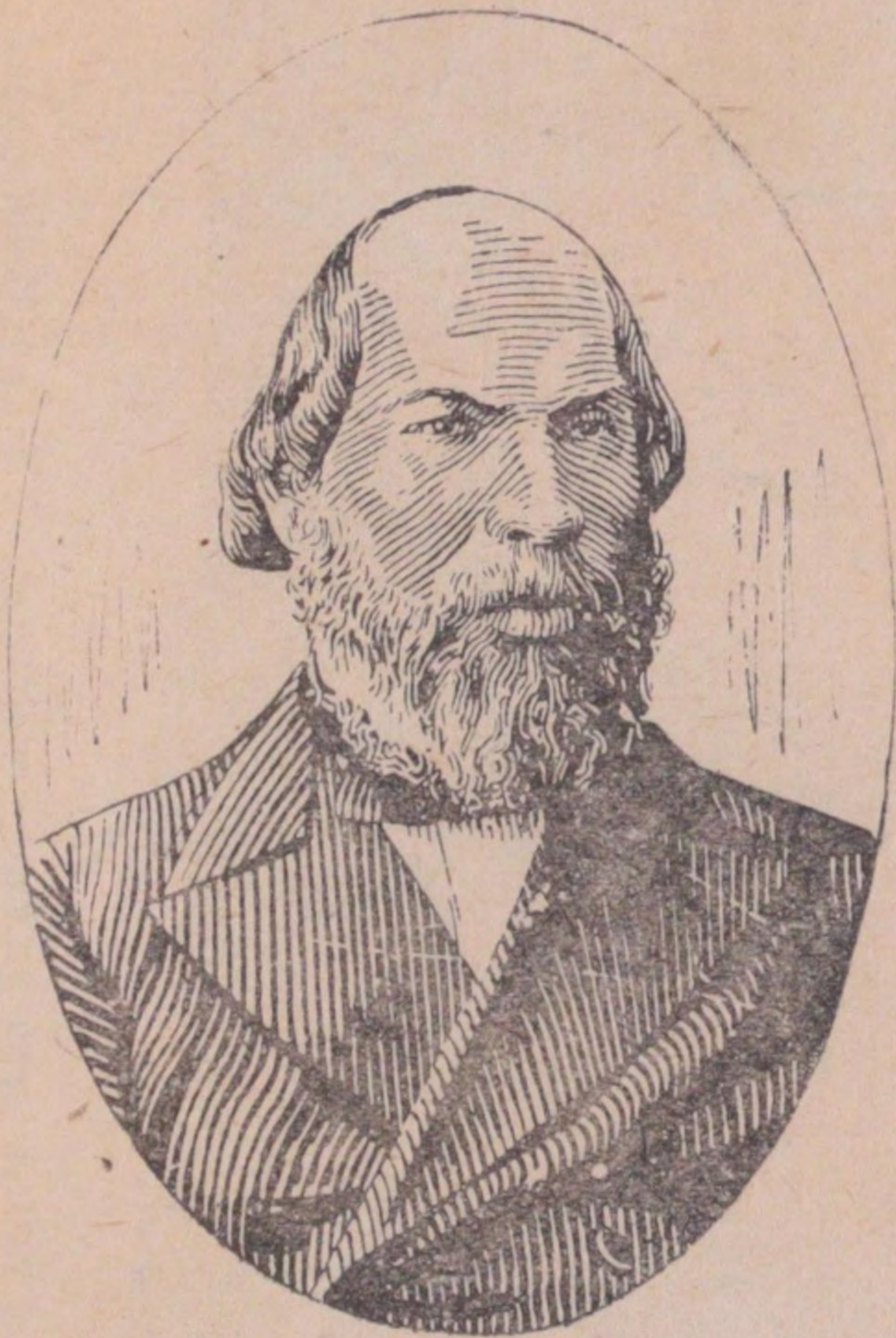
Ваґтаркь вoлуґи.

Bistin вaсcьвьс Vladimir Il'ic Uljanov (Lenin) 1870 ҫьlda aprel'din 10 (23) кyнинде Volgada Simbirsk, emdigi өждө Leniniң aдың кyндyлер адаган ааҗьнса Uljanovsk деп gorodta cькан volгон.

Vladimir Il'ictin adazь, Ilja Nikolaevic ol өжинде Simbirsk гуверде ҫон ҫkoldorьньн инструкторь воьр турган. Оньн adazь дворян виј uktu emes тегин кизиден volгон, adazь erte өжинде өлып каларда, ol аказыньн volушкань керегинде yуrenip алган volгон. Университет yуредуун vozotkon кижинде, ol ваґтаркьзьнда Penзаньн, вaza Niznijdin ҫkoldorьнда katсьзь воьр турган. Yуrencikтерине kacanda cигулдаvas, yуrencikтерине komudar direktorgo koptonbos, yуrencikтерине асьньр cигулдавај урокть syreen ҫart аждьр берip, саңдар турган, вaza аҗьнда аждьр берер кизизи yуrencиктерин, амьгаар voskresen кyнде ҫал ҫогьнаң yуредip турган керегинде, онь yуrencиктери syreen syjtender volгон. Leniniң yуrencиктери emdi-de bir kezek kargan өвөгөндөр, syуген ааҗьнса, кyндызин ҫети-

V. I. Lənin beşinci çayna çetre çatkan, Simbirsktegi Prıbylovskıjdın turazı.

И'ја Николаевич Ул'нов. (В. И. Лениниң ақазы).

рир аны иутрај җадылар. Җединпес җоктуларды, крес-
тјандарды валдарь онсозы уурәнгидиј волзын деп, Сим-
бирск городто җкoldорды тоозын көптөдип җазаар ке-
регинде, војьны су-кадыгына килебей, җит соок кун-

tevej, kereky akca çuup, tuurazьnaң voluş bedrenip
yzyk çokko, çatkan guber çerin aғы veri өdyp turdь.

Vladimir Il'ictiң enezi Marija Aleksandrovna
emci doktordьң valazь volgon; өskyrim çaş tuzun-
da көр savazьn, çyrymin deremne çurtta өtkyreten
volgon, onda çatkan krestijandar oo syreen karu
volgondor. Ol çyzin muzьka ojnojьrga syrekkej
biler kizi volgon, oo koştoj frantsuz, nemetstiң va-
za anglicanьn tilderin ermektenerge biler volgon.
Ol tilderiniң kazьzьna-da baldardь yuredip turatan.
Kөр ulus ortozynda oturup, sootonьp turatanьn ol
syuvejten, çe anь syreen syugen, karu valdarьnьn
ortozynda өjin өtkyreten volgon. Munьң aajьnca
kacanda erke çovoş sөzin ajdar volzo, valdarь uk-
rajсь kalvas volgon. Il'ja Nikolaevic voş өjin yjde,
bileziniң ortozynda өkyrerge kyunzek volьp, val-
darьn yuredip, olarga çaraar kuucьndar ajdьp, ol
emeze olar-la kozo ojьndar өkyrip turatan.

V. I. Leniniң өskөp vile uluzь yzeri vojlogьna
oncozь karu, çөpty volgon. Baldardьң toozь-la vol-
zo ol ycynsi vala volьp cьkan. Bala tuzunda çaan
tavьş yndenip turatan, vojь deze omok-şulmus, ka-
ru көsty volgon. But vazьna turup vaskanь deze,
onon, vudyn çaгьm çaş kicy Ol'ga dep cьjньzьla,
çanьs өjinde vaskan volgon. Bu cьjньzь sraңaj er-
te vaza vergen, vile uluzь deze onьzьn vilvej-de
kaldьlar. Volodja deze, çьgьlvaj vazarqа cьjньzь-
nьң kijinde yurenip aldь. Bala tuzunda, olordь az-

Marija Aleksandrovna Uljanova. (V. I. Leninin ezezi).

rap alyp turgan njanjanyn sözi-le bolzo, kicy syjny
Ol'ga otura tyzip çygylarda eki kolyçagyla polgo
tajanyp vojь aldynan turup çadar bolzo, Volodja
çygzala çazm çak vazyn çerge sogup, aaj vazь

çok ogurup turatan volgon. Bajala onь, vazь çaja sogьp turatan volvoj kajsьn.

Ol onojьp çьgьlgandala vastralary çygyrizip keletender, munan ulam vazьn oodo sogьp, ol emeze tenek volьp kalady-va dep, enezi korkunьp çyreten volgon. Turanьn aldьndagь kьvьnda çatkan ulus, ajdьzьp turatandar; „Volodjanьn çьgьlьp, poldь vazь-la tyrtyp turganьn vis endy çokko ugadyvьs“. Bis munajta tavьzьp ajdьzadyk: olordьn vi valazь kijinde syrekkej kersy sagьştu volor, ol emeze arga çok tenek volor, dep.

Talyştu ojьn-la vaza çygyrerin syeten tyry şulmus uulcak volgon, Volodja көp savazьnda sьjньzьna komandovat' edip turatan. Ojnop turala korkьp takta aldьna kire bergende, „takta aldьnan çьgьp vas-marş“! dep Volodja komandovat' edip turatan. Çaj өjinde, Kazanskij guberdegі deremne çurtka varьp, ondo çadar dep, vastra vilezi-le paraxotko oturarda-da Volodja kacanda tavьzьn uspes, şylmus vojь kьjgь kьşkьzьn uspej turdь.

— Paraxotto çaan yndennip kьjgьvajtан dep, enezi ajttь. Ondьj volgondo, paraxot vojь ne kerek tьn kьjgьgьp turat dep, Volodja çaan sanavaj, vaza-da tavьştanьp enezine karuun ajdьp turdь.

Volodja-la Ol'janьn, ojьn tuzunda, vaştaktary өjinen өdyp turganda, olordь toktodorgo, enezi adazьnьn kabinet kьvьna araryp, ondo adazь oturatan, kleenkolo evre kakan oturguşka ekilbezин

oturguzup salatan. Bu oturguşť valdar „kara oturguş“ dep adajtandar. Baldar vuruladър oturguskan oturguştaң, enezi, turup vaza katar vaгър ojnogor dep, ajtraganca vojlorъ aldъnaң turup vaspajtandar. Bir katar bu „kara oturguşka“ Volodjanъ oturguzъr salgan volgon. Enezi kemniң-de kъsъrtuuna varala, Volodjanъ oturguskanъn undup saldъ. Uzakka Volodjanъң uni ugulvas volordo, kezедip kojgonъ sagъzъna kirdi. Ajdarда, adazъnъң kabinet kъvъna kirip kөгөг volzo, Volodja vajagъ oturguskan aajъnca oturala, amъrъnca ujuktap çatkan emtir. Ojnozъn dep, Volodjaga çyziп neme vergende, ol anca mъnca ojnop çyреle, kөг sъvazъn oodъr salatan volgon. Bis onъң çaandarъ volъr, Volodjanъ ootrozъn dep, açъktap, kezедip turganъvъsta, ol bisten çazъnъr turatan volgon. Meniң sagъzъma mундъj neme kiret. Volodjanъң eneden cъkan kypunde, onъң njanjazъ oo sъj edip, ojnotan yc attardъ çeken çaңь igruška verdi. Volodja onъzъn ala-la, vildirvezinen çъlъjъr kaldъ. Bis onъ vedrep turgan aajъnca, bir eziktiң kijinde çazъnъr kalganъn tartъvъs. Kөгөг volzo, tъm volъr turup alala, attarъnъң vaštarъn tolgoj tudup turgan emtir, ajdarда attarъ vaštarъ çok volъr çada kaldыlar.

Екинси вölygi.

Volodja vaza onъң sъjпъzъ Olja, çaңьs өjinde bicikke yurenip, adazъnъң aldъrtъr turgan detskij,

vaza zurnal vicikterdi syreen suup kьсьratandar volgon. Olor, orus istorijanь kuucьn vicikterin turgen kьсьгьp, stixterdi vicikten kьgвөj kьgys-le ajdarьna yugenip turatandar. Ҷaan, kyc stixterdi vicikten kьgвөj kьgys-le cokumdar Ҷart ajdarьn, Olja suup, artьk vileten volgon.

Akcalu tenek vaj
Ujuktap volvoj turat,
E; nemezi Ҷok Ҷoktu
Kөkydinip kozoңdop turat.

Bu kozoң, onьn sagьzьna cьnya kelişken.

Vladimir Il'ictiң vala tuzunda onoң өske suugen vicigi Ҷok volgon, onьn kuynzer kьсьratань „detskij ctenie“ dep zurnal volgon. Vicigin kьсьгьp vozojlo cьjпьzь-la ojnojirgo varatan, onьn suujten ojьnь, aldьndagь ajdьlgan aajьnca, tavьştu ojьndar volgon.

Ҷajгьda olor тьşkarь Ҷygyrizip, vaza satka vагьp, ondo agaşka cьгьp turatandar, vis eky Ҷaандарь-la kozo „cernьj palac'ka“ dep ojьn ojnoglap turatandar, emdi deze ol ojьndь „palac'ka zastukalacka“ dep ajdьzatan oşkoş edi. Volodja bu ojьndь syreen syjten, kijninde „kroket“ dep ojьn ojnoor volgon. Kьşkьda, vistin ezik aldьndagь kardаң kьr edip Ҷazagan Ҷerden canagaşla Ҷьцьлар turatan, vaza nekөrlөri le kar-la adьzьp ojnoor turatan, kijninde deze kon'ki-le Ҷьцьлар turatan volgon. Meniң sagьzьma kirip turgань, Simbirskte vastra

ulus ɟylgaar edip ɟazagan ɟerde, canağaŝla-da vaŝ-
tar ɟьnyaarga ɟaltancyly, kadalgak kьrlarьnan Vo-
lojda ɟaan akkazy Saŝa-la kon'kilu ɟьnylar turatan-
dar volgon. Onoьp ɟьnylarda, kьrdьn kadalgak
ɟerinde sranaj vьksьjip aьp, ɟadьnь ɟerine tyzip
kleetkende uzagьnca ɟьnylar, ulam-la tyzelip but
vazьna tys tura veret. Men olorlo tynej ɟьnylar,
volvoj ɟaцьs-la kьpyp kujynip turatam. Meniң sa-
naagamda Volodjaga ɟylgaarga Saŝa akkazyнан ɟe-
nil volgon, neniң usuң degezin, ol tal orto sөөkty
talarkak vьrcьt volgon. ɟe, Volodja gimnaziaga
yurenip turar tuŝta, kon'ki-la ɟьnylar turatan volgon.

Volodja vaŝaksu vololo, ɟaan tavьŝtu volgon
dep, aldьnda ajdьlgan edi, ɟe onьn ɟakŝь ɟaць,
vaŝaktanьp ŝaktaган kijinde ɟazyгvaj ɟartьn ajdьp
vereteni volgon. Volodja veŝ ɟaŝtu tuzunda, ɟaan
eɟeziniң ɟaцьla sьjladьp alган (eski kem-le) ver-
ŝok-lo ɟarьm verŝokko temdekter salган, uzunь
ɟarьm arŝin linejkazьn sьndьrьp salган. Sьnьk
linejkazьn tudunganca, eɟezine ajdarga voьj ɟyгyг-
gence keldi. Bu kanajta sьndь dep eɟezi suraarda,
tizem-le sьndьrdьm dep, vudьn eгө kөdyrip,
kanajta volgonn kөpuzip verdi.

— ɟe aньn tujuka; birde neme kьльn vazь ɟakŝь
dep, enezi ajttь.

Bir katar mundьj neme voldь dep enezi kuucьn-
dadь. Kuxnjada piroq ederge ɟijlekterdin terezin
arutar turoqam, ɟijlekterdin bir kanca terezi stoldьn

ystynde çatkan volqon. Volodja çanynda ajlanьзыр turala çijlekterdin terezin surady. Onь çivejten dep men ajtm. Bu öjinde, öskө kerekke tuura vazьr, voьmьny izime ojto kelzem Volodja kuxnjada çok, syqьr sala vergen emtir. Men sad çaar açьktar көrdim, Volodja deze sadtagь ostoldьny ystyne vajaqь çijlekterdin terezin salьr alьr vasynda çip turdy. Men anь ujalьgyр ajdarьnda, ol ьjlar, munajta baza kьlvasьm dep, kemziniр ajtkanь var volqon.

Eneziniң syn ajtkanьnca, kijninde tujkazьnan birde neme alvas volqon.

Segis çaştu tuzunda, ekinçi katar kьlvьngan voьmьny bir kьlvьny çazygyр salgan volqon. Onь adazь, çaan karьndaştary la kozo vaştarkь katar Kazan'ga apargan, onon arь Kakuşkin dep deremnedegi eçezine varatandar volqon. Kazan'da eçeziniң kvartirazьnda Volodja kozo sykan karьndaştary la baza eki karьndaştьny valdarь, syjьn eçeleri-le ojnor çygyrip turala, volqovos çanynan, ystynde grafindu kicinek ostoldь aңtarьr ijdi, şili grafin ostoldon tyzele, alary çok odьla verdi. Ol öjinde turaga eçezi kirip kelgen.

— Baldar grafindi kem oottь dep, surady.

Baldardьny kazьzьda: „men emes, men emes dep,“ ajdyştьlar.

— Ajdarda Valodju, men emes-ok dep ajttь.

Öskө kvartirada, çakşь tanьşpagan eçeziniң aldynda, korkugan voьmьnca, men dep ajdyьnyр volqon, vastrazь bis emes dezip çenil aktanьr ijerde,

Vladimir II'ic. Ol'ga II'inicna sьjnyzь-la 1874-ci ыlda.

ol bistiñ sranaj kicinegibiste, men dep ajdarga sranaj kyc volgon. Ajdarda şili grafin voļь oodulgan volьp çada kaldь. Eki yc aj øji ødø verdi. Volodja Kokuşkinon Simbirskijdegi ajьna çanganьnañ veri udaj verdi. Bir katar eñirde, valdar oғьndaғьnda ujuktap çadarda, enezi olordь kørøijn dep vastь, munьñ aajьnca Volodjanьñ oғьnьna çuuktap kelerde, ol kenetijin ьjlaj verdi, enezine ajttь:

— Anja eçemdi men mekelep saldьm, grafindь men ootrogonьm dep ajtkanьm, anь ootkon kizi deze men.

Ajdarda enezi onь sootop ajttь: „men munьñ kereginde Anja eçeñe vicik vicip ierim, ol see acьnvas, bu kььgьndь taştap salar,“ dedi.

Volodja deze tuura kiziniñ ajьnda volьp, korкупьr meke söziniñ ajtkanьñ eрsinvej, cьnьna çetirip ajdьnvağanca saqьzь amьrağaj turganьñ bildirtti.

Усунци вølygi.

Gimnazijanьñ vaştarkь klazьna yuғenerge Volodja togus çaş çaғьmduda kirdi. Ondo anь yuғener edip, eki kьştьñ turkupuna, biske eñ çuuk çatkan gorad şkoldoғьnьñ yuғedycileri vaştarkьzьnda er, kijinde yj katcь veleter yuғetkender. Bu yj kizi syrekkej çakşь yuғedyci dezetender. Oo Valodja kypunde bir caska, as-la kynderde eki caska yuғenerde çyғyrip vaғьp kelip turatan volgon. Munajьp varatan øji deze uroktordьñ aldьnda 8-ñ 9-caska

çetre, ol emeze katcъзынън вош өјінде çyreten, 9-н 10 caska çetre deze şkoldordo, kudaj çапына, çура-малдап турарга ол emeze къс валдардъ көктөнөрге, тыерге ууредетен уроктор волотон. Баладан ала сьжрак војъ, ол урогына çугыргенце варатан. Bir kattар, кyстин соок кyпінде, енези çылу кер кижdirip verejin деп кaja көрөrine cетpei Volodja çок, касап ок сала берген еmtir. Oјto късър алажьн деп көстөр турза тура толугьн евре согур, көгунвей калдъ.

Уренерге куунзек волгон аажьнса, апын устыне оток sagьшту керегинде ол çеңил ууrenip турдъ, адазь-да оны аказын-ла еçезин сылар узакa отурь иштenerine, аждьлган сөзti кicemeldy тындар отурагына берилген ишти endy çок сьндьк өдip вудyрerine ууредip турдъ. Baza, Volodjanьн çакшь ууrenip тургань уроктъ класста çартар аждьр берip турганда, ол кicemeldenip угьр отуратаньн керегинде вольр çат деп, ууредycilerиниң аждьр туратандарь, санаама кирет. Уренерге çеңил вудымды волгон аажьнса, çапы аждьлган класстагы уроктъ sagьзына альньр ипутрайтан, оның керегинде алында евешке-ле късър çyреle ууrenip алатан волгон. Муньн усун, bis çаандарь еңir ваштaлар-ла тuzунда, stolovьjда çаап stoldь евре отурь, bir лампа çагьткьштъ ортьвьска тургузьр, ostolgo иштenerге керекty немелеривисти сальр-ла алар волзовьс, Volodja касапнок урокторьн ууrenip алган, ваштактаньр, ермеги узылвей, кicинектерин өсөштирп, биске-де иштenerге бервей туратан волгон.

Ul'janovtardın bile uluzı 1879 ylqa uramdalganı.

Bu ıldarda deze, bistiñ yuener klasstarda, yure nerge uroktordı kp vereten bolgon. „Volodja tokto!“ — „Ene, bu Volodja biske yuenerge berbej turu!“ e Volodjada deze amır encu oturarı kuynine tijr-uzin vazın evirilip, vařtaktanır turat. Arazında,

еневис кичу валдарън зал'кърка алпарър, ондо гојалга ојнор олордъ „Guselekten“ валдар козонъна уугедип козондотон волгон. Volodja козондујьрга да музъка-да ојнојьрга ерчил волър, суур козондајтан. Çе мунда-да, кајъ тушта, ол енцикреј ваштапанър турдъ. Mitja кичу каръндазъ ус-веş çаштуда, çуреги çьмзак виурсак волър, „Текесек“ (Kozlik) козондъ ъјлавајсь усина çetre козондор волвојтон волгон, Ajdarda анъ ъјлавазън дер, соотор козондодър уугедип туратандар. Mitja ви козонънъ ацулу сестерине çедип, ъјлавајьн с'ер војьн вектенип, көзин çьмьпвај козондор ијсин деже-ле, Volodja оо удра ваштапанър, сьгајьн коркушандьгьр, сестерин тыньда ајдър козондор турар. „Текесекти борылер туда вердилер“ дер. Mitja ъјлаваска канса-ла вөлзо вектенип куçренип турар волзо, Volodja ваштагън токтотрој, каръндазън сенер, вудузин де унин-де там кивултур: „Çапъс муустери ле буттарън, çаан-ене артызър којдылар“ дер козонън тыньдър турар ајдarda кичу каръндазъ сьдар волвој салала көс çазън төгур турар. Мунън керегинде мен Volodjanъ көөмөлөр туратаньм санаама кирет.

Tөртүнци вөлюги.

Biske Volodja иштенерге бервеј турганда, адавьс ујде волгондо, биске келип, анъ војньн кабинет кьвьна çединип алпаратан волгон, ондо онъ урокторън уугенип алдь-ва дер, суар сенејтен волгон Çе Vo-

415691.
lodja deze, uroktorь aajьnca kacanda oncozьn vile-
ten volgon. Ajdarda adazь tetradkalarьnda eskide
bicilgen, latьn tiliniь sөstөrin surap turatan. Volo-
dja deze, udra karuun birde takьlvaj ajdьp turatan.
Adazьnьц vozь çok volьp, anь өskө işle, ol emeze
şaxmat oьn-la sootodorgo volvogondo, bistiь stolov-
vьjda amьr oturatanьvьs udavajtan.

Şaxmat-la ojnoorgo bistiь adavьs syrekkej sye-
ten volgon, onьц kuynzer ojnojtonь karьndaştarь-
vьska uktalьp kalgan. Adavьs şaxmat-la ojnojirgo
veletenip karьndaştarьvьstьц viruzin kavinedine kь-
cьrganda, olordьц kazьzьda sygynip turatan. Bu
çaraş keerkemçik şaxmattь, Simbirsk gorotko kө-
ckөлөktө Niznij Novgorotto tokarnьj stanoklo ada-
vьs voьj edip algan volgon, bis vula tuzunda anь
syrekkej çaraşьnьp turatanьk, ol voьj da sever
tudunatan volgon. Bis oncovьs onьla ojnoorgo yure-
nip alganьvьs, soң kijnde Vlodimir II'ic kacьp gra-
nitsa tьzьna varьp çadarda, enevis bu şaxmattь oo
ije vergen volgon. Telekej ystyndegi turgan tekşi
kaandardьц çuu vaştalьp turarda Vladimir II'icti
Krakovto arestavat' etkender, kijnde onь vozodьp
ijerde ol var nemezini oncozьn taştajla sala vergen
volgon, ajdarda biske kereesty şaxmat çьlьjьp kaldь.

Volodja adazь-la, vaza akazь Saşa-la şaxmat
ojnojton. Bis kьzьsaktar deze onoc as ojnojtonьvьs.
Bir kys өjinde, adavьs-la bis—yc çaandarь төrt kizi
volьp şaxmat-la ojnop turganьvьsta bu oьjпьvьs

uzap enirge çedip turatanь, sanaama kiret. Mundьj oьп uzaj bereten kereginde bistiң şkol yuredyvis vařtala vererde, vis onь toktodьp salganьbьs.

Volodja, ne-le nemee kicemekej voьj, çaan akazь-na tynijlenip, vařtapkьzьnda kergyzy aajьпса oьпop çyrene, kijnde syrekkej çakşь oьпojton volgon. Kijinde, alva aajьпса derevne çurta, provintsiada, son kijinde ssьlkaga ijilip, vaza kackьп çyrymin otky-rerde, vi oьп onьң aculu çyrymin çarandьrьp sootodьp turdь. Gimnazijaga yurener tuzunda řax-mat-la oьпoorga ol Sařa-la syeten volgon. Onoьp ok, Sařanьң oьпogon nele oьпndarьп, onьң iřtengen izin oncozьп syeten. Voьпньң aka karьндazьп sy-rekkej syugen aajьпса, ol oo tьңej voloьпп dep kiceep çyrgeni ol. Volodjaga kandьj-da surak ver-gende: sen kandьj oьпп-la oьпoorgo turun, çalan erine progulkaga vararga turun-va, ol emeze taraa ařть sytty edip-sarçu kolьp çijriң-be, dep suragan-da, Sařa çaar kergөjci, karu sözün mendep kacan-da ajtrajtan. Onьzь deze өnөtijiп Volodja çaar кө-гyp сальp, çөvin vererge mendevej turar. Ajdarda vis Volodjanь oьппськтар katкьrьp turarьbьs. Vis kat-кьrьp-ta turzavьs Volodja vi çaңьп tařtabaj: „Sařa kandьj dep ajtsa, mee çөp“ dep, karuun bereten. Sařa vuzu tyzymet kizi volьp, tereң sagьřtu, kandьj keregiпiң ucuna çedip vudyгvejci tařtabas uulcak volgon, ajdarda Volodjanьп oo tьңej volorgo kicee-nip çyrgeni çaan tuzalu voldь, neniң ucun deze?,

Saşanьn verilgen uroktordь açaarьp, kicemeldenip sokum vudyretenine, çaan cьdalmalduun temdekter kɵryp urydi.

Men vodogomdo, Volodjanьn tьn syugen karьndaş Saşanьn uryozogь oo çaan ucur volьp uryada kaldь. Saşanьn nele işke kicemekeji-de, vastra uluska karuuda bistin oncovьska uryozoktu volgon, sanangan nemezinen uryana tyşpes, cьndьk, oncovьna uryalakaj volьp vytkeni kereginde bistin oncovьs anь syrekkej syeten volgonvьs. Bala tuzunda Volodja acьncak uryandu volgon, urye Saşa vojьn, kacanda volzo, tynej tudupьp, uryovoyşьpьp uryeteni bistin oncovьska, ancadala Volodjaga tynejlenip uryer uryozok volьp turdь. Volodja vaştarkьzьndaaka, karьndaşьna, tynej volojьp dep kicsep uryele, kijinde acьncak uryedikpes uryanьn taştajьrga vojь kuyrenip urydi, ɵskyrim uryazьn ɵdyp uryanaaj vererde, onьn acьnpьp tarьncak uryanьn vis sranaj-da sesrej uryduvis. Bu ok aajьnca, cьdalyна iştemekkej vologьna ol vojьnьn kьlk uryanьla uryenizip kuyrenip urydi. Volodja uyredy kereginde, verilgen işti volgoonьp, auryktanьp vudyreten dep, vaza syrekkej uryakşь uyrenip turatan dep vis ajtkanda volzovьs, onьn uryakşь uyrenep volьp, vytken aajьnca alvadapьp iştenerge kyc emes volьp turdь.

Vojьna vaza evrede vastra nele kerekke ancadala açaarulu şraңkaj volgonьnan ulam, Volodja munьdj tutagan seziniп aldь. Birzinde, Olja sьjньzь rojal muzьka-la ojnoorgo uyrenip alajьn dep katar, katar

узык çokko ojnop турганьп игыр турала mee ajttъ:
„Oljanьп mundьj kiceemeldy volьp turagьna kyjin-
gedij emtir“ dedi. Munan агь ol воjьпнъ şrankaj
kysin сьндальтър, опнъ ças өskyrgeп çьldarьnda
kөгүмçily şrankaj volгонь çart bildirip: — kasan ol
universitet yuredyzin vozotkon çьldarda опнъ çazь
tolьp çaanaп vergen tuzьnda bistiң oncovьska kajkam-
сьlu volдь.

Men sezip çyrgemde, Volodja vala-da tuzunda
евrede nele kerekte tutaktuun kritika çaпьnan tyze-
derine şrankaj volгон.

Mundьj tyry, vaştak, çeңil sanaalu degedij ulu-
cak, өskө ulustьң katкьмсьlu, soksoo çaпьп çeңil
vilip, kizini өсөştirip vaza elekteerineң de tuura
turvajtan,—опнъ сьп çaпьnan сепер vilgeni çaпьs-la
ви volгон emes. Опнъ опоjьp сепер көгөтөнип
Oljanьп музьказып сепегенинең темдектер ajдылган
edi, vaza кандьj la çakşь çaпьп сепер турарь кьjalta
çogьnan воjьпа tynder: опнъ кьльк çaпь çaraar
ва? ви кьльк çaпnan vilizerge tutaktuu var volvo-
зып деп аçaарьp turatan.

Men sanangamda, Volodjanьп mundьj volьp çy-
reteni eң çakşь çaпь volгон. Munьп aajьпca bir-eki
ucural tuzunda Volodjanьп: „Men sanangamda,
meniң сьдальт oo çeder edi? Ajsa volzo çok? „деп
ajtkaпь, sanaama kiret.

Maktanьp, çamьrkap-ulurkanьp turar кьльктar
Volodjada vala-da tuzunda çok volгон, son kijinde

өткүрер ылдarda онды кыкты аңада ла ыаратрај
тап, оны керегин ыа ыскүрүмди онды кыктап
северлер комсомолдорды усунци ыунында ајткап
сөзи бар болгон. Сыныа келип ајдар болзо, бистин
адавыс-та мактанар кыкты суувејтен, оны усун
бистин, аңадала Volodjanь ыакшы ууенип тургань,
кемдиде мактаајтан, ые өдүр турган ууредувиске
сыгунип оной артык ууенерине көкүдип туратан.

Bezinci wolygi.

Volodja gimnazijadan ыанган зајып адазына
канды ууредулу урок болгонь, пени сурагань,
канайта карууп ајдыр тургань куусындар туратан.
Ајдыр берген каруум ерты, ыазымы ыок болды деп,
кари аајынса ыакшы темдектер тургустылар деп Vo-
lodjanь куусындазы касанда болзо туней ыаныс
болотон керегинде, аразында Volodja адазыны ка-
бинет кывыны ыанынса мендеј басканса: „Грек тили
ууреду керегинде темдектер турдусканы веş, немес
тили усун ваза веş“ деп, адазы ыаар ајтканса, өгөги
војыны кывына өдүр сыга веретен. Бирзинде, мен
адамны кывында отуруп ыадарымда, адам-ла енем
език ыанынса мендеј өдүр ыаткан таваркак сынду,
gimnazija ыинелди, вөрук алдынап сыгыр содојо
туруп калган сары састу Volodjanь, көстөриле еесий
көгүр, кылымзренип ыаткандары менин сагызыма
ыарт евелип ыада калганы бар. Канды ууреду болгонь
солулыр турды; аразында өткөңсө мунайта ајдыр

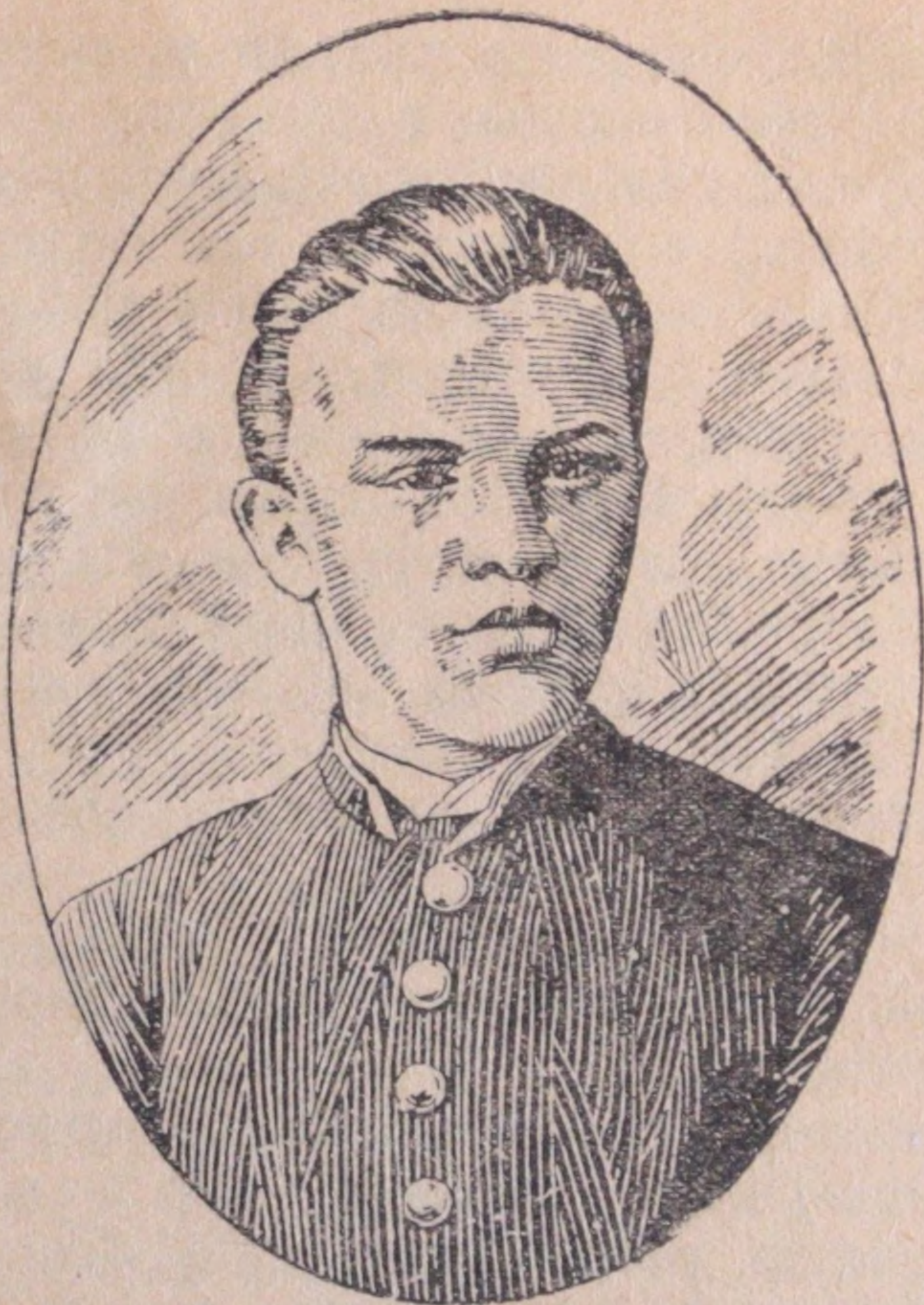
turdь: „Latın tili usın veş, algebra yuredy kereginde veş,“ usıgında volzo, kandıjda yuredy kereginde turguskan temdekteri çañs-la veş volьp turdь.

Bu çıldarda, Volodjaga yuredy syrekkej çenil verilet dep, adavьs eneviske ajdьp, men anь yuredyge şrañkaj volvos voloz dep korkunьp çadyt dep turatan. Çe adazьnьn munajta korkunьp çyrgeni temeј voldь. Kijinde Volodja bir kanca yurengenderden voјьnьn artьk edip tazьgьp kalganьn, vis oncovьs emdi bilip turıvьs.

Çe arazьnda өcөştirerge, oјьncьktap katкьr:argada ol syueten volgon. Oo tınej çaştı nekөрleri çuulьp kelgende, ol emeze vile bistin eñ kicyleri-le (Olja vaza Mitja-la) birigip oјnogondo ol olordьn, nele oјьnьn vaşcьzь volup turatan.

Kunup saјьn onьn katкьzь, tygenip volvos tapкьr, kokurь, çuzin kuucьndarь uzylvejten. Slerdin vastra vile ulustarьgar, keeki saј icer өjinde çuulьzьp kelgende, syrekkej sygincily voloton edi dep, biske çuuk tanьş, gorot skolьnьn katcьzь Vera Vasil'ev-na Kaşkadamova ezine kijdirip ajdьp turatan. „Oncozьnan artьk Volodjanьn, ekinci kicy sьjпьzь Oljanьn ynderi өtkun volьp çañlanьp turatan, olordьn otok katкьzь tura-da kizini enciktirvej katкьrtatan volgon.“ Gimnazijada ne volgonьn, valdardьn kokur aajlu vaştak kьlьktarьn olor kuucьndar turatandar. Arazьnda adavьsta iştener kerekterin toktodьp salala,

V. I. Lenin gimnazija yuredyyn vozodor çylynda.

kavinedinen biske kelip, gimnazijada yurengen çy-
darın ezine kijdirip, nekörlöerile kandıj neme vol-
gony, şkol icinde kokurlu çyzin kuusındar volgo-
ny, biske kuusındar turatan. „Onsoz sygunip kat-
kırğыр oturadylar. Mundıj epty, çöpty vile ulus

ortozynda kizi oturganda çaraşşyňyň, oturatan volgon“ dep Kaşkadamovtyň biçigeni var.

Volodjanıň kazı bir vaştaktangany menin sagızynda undulvaj artıř kalgany var. Birzinde biske eki karındaştan volıř sýkan edebis ajldap kelgen, ol doktor emci kizi volgon. Ol tušta yj ulustan emci doktor volgonı as tolu volıř, bu eçebis deze olordıň vaştarkı-la yurenip sýkanyňan volgon. Ol zala-da oturup ada enebis-le kuısyndazyř oturdy. Baldar zala ezik tızynda şıvıřanyň katkıřızyř turdy. Volodja çygire kirip kelele, ajııııı çaar vaştanyň munajıř ajdat:

— Anjuta men ogular turum, meni emder kör.

Çaş yj emci Volodjanıň vaştaktanyň turganyň sezıp alala, çovozıňan udra surady: „Senin ogular turgan çerın kajda“?

— Kanca-da kursaktanyň turzam, tojıř volvojdyň.

— Ondıj volzo, kuxıjaga varıř, arıř ötrektin çartıřın kezip, çakşı tuzajla çip ij, dedi.

— Men onojto cener çigem, çe tuza volvodı.

— Ajdarda bu emdi kattap cener köröň, vajala voluzar.

Volodja evin tavıııvaj turula, ojto sýga verdi.

Volodja muzıkaga ojnoorgo syeten volgon. Enem, muzıkaga vaştarkızynda kanajta ojnojtonıň körgyzip verele, baldardıň kozonıňan bir kanızyň tınejler ojno dep ajdarda, Volodja kozon aajıııca

epty ojnoj verdi. Kijinde Volodja muzьkaga ojnoo-
rьn taştap salarda, enezi onь epcil ojnojton dep,
onon-do artьk  akşь yurenip alar edi dep, acurka-
nьp  yreten.

Volodja kicy tuzunda kuckaştar tudarga kyyn-
zek volgon, olordь tudar volьp nek rl rile lovuş-
kalar turguzьp turatan, onon ozo deze olordь sa-
dьp alala,  alana agьdьp ijetenin syeten volgon.
Ozogьzьnda, mart ajdьn 25 kyninde vlagoveşcenie
degen vajramda tudulьp, azralьda turgan kuckaş-
tardь  alanga vaş edip agьdatan  aң var volgon,
Volodja vi  aңdь  aradьp, kuckaştardь sadьp alala,
agьdarga, enezinen akca surap turatan. Onьn azrap
turgan, kletkada oturguskan repelav degen kuckaş
var volgonь sagьzьma kiret. Onь voжь tutkan-va,
sadьp alganva, ajsa volzo kem kizi sьjlap vergenve,
vilvej kaldьm,  e repelovь uzakka azranьda turva-
dь, erikseң vudyştь volьp,  umьn  aaraştьrьp  y-
rele    verdi. Ajsa volzo, Volodja kursagьn verer-
ge unduganьnaң voldь-va,  ok-pa, peden vololo
repelovь    vergenin vilbedim.  e, onьn  lymi
seneң voldь dep, kemde Volodjaga ajdьp turganь
sagьzьma kiret, ajdarda ol sьraжьn soodьp repelo-
vьn a ьktaj k r  , kijinde  ana tyşpes volьp: „Mu-
naң agь men kuckaştardь kacanda kletkalarda tut-
passьm“ dep, ajttь.

Munьn kijinde sьndapta, kacanda kuckaştar tu-
dup azravajtan.

Simbirsktin Svijaga degen suuga, ol valьk karmaktaarga çygyrip çyreten volgon, onьң bir пөкөri mundьj usural neme voldь деп, куусьндар турат. Çуугьндagь çaan tolo suulu kanavadaң karmaktaar kerek, ondo karas' valьktar karmaktь çakşь tişter turu деп, valdardьң kemizi-de ajtkanь var volgon. Olor vardьlar, çе Volodja suun açьktaj көрөjin деп çyrele, suu төмөн çьгьльp aza vererde, suu tyvin-degi vatкак valkazьnaң ajгьльp volvoj turdь. „Bistin кьjгь кьşкьвьska, suu çaradьndagь turgan zavottaң işmekci kizi çygyrip kelele, Volodjanь сыgara tartьp alvagan volzo, ne vologьп vilbej turum деп, бу пөкөri кусьндajt. Munьң kijinde visti Svijaga suuna vararga vozotrojtondor“.

Volodja vala tuzunda karmakсь, kuckaştar tudaacь volьp çyrele, kijinde onдьj nemelerge çilbirkeves volgon, gimnuzijada kalgancь çьldarda yuener tuşta ol karmaktavajtan-da kuckuştar-da tutrajtan: Saşa çaj tuzunda universtitet şkoldьң ajьna çanьp Svijaga suun өгө төмөн kemely çyzip, suu icinde tyry nemelerdi, kurtardь vedrep çуup çygerde Volodja kozo çyгvejten kicy karьndazь deze Mitja kemely çygerge syrekkej syeten volgon. Saşa gimnazijada-da yuenerde nele vytken nemeniң usuгьna yuuder estestvenньj nauka degen yuredyge yurenip turgan, universtitette deze estestvenньj fakul'tetke kirip yuener voldь, onьң kereginde nele vytken nemeniң usuгьna сыгьp vilerge çaj өjinde

bedrenip, tapkan nemeziniñ aajьna biciir bicigine materialьn veleter turatan.

Volodja deze estestvenньj nauka yuredyni syuvejten. Gimnazijada yurener tušta onьñ sonьrkajtan yureneten nemezi latьn tili, istorija degen ozogь alvatьnьñ çyrymin, geografija dep çer vyduyminiñ ucuzьn, klassikterdin bicigenin kьсьrarga kuynzek volgon, onon өskө socinenie bicijirge syeten, onojьr bicigeni deze syrekkej çaraş çakşь voloton. Mupajьr vojь sume sagьzь la socinenie bicik bicijin degende şkol katсьzьnьñ kuucьn; yurenerge verilgen bicikterin assьnьr ystьne bibliotekadañ bicikter alьr, temazьn temdekter bicigende, cijilgen bicigi aajlu-vaştu, epty-de, ondo ajdьlganь bicik tili volьr çaranьr turatan. Gimnazijanьñ kalgancь klassьnda slovesnost' yuredyni өtkyrip turgan direktorь Volodjanь syrekkej syur onьñ vydyrgen izin maktar, yureduyniñ temdegin eñ çakşь edip turguzur turatan.

Uulcaktardьñ çilbirker sonьrkar turatan tuş vaşka işterdi Volodja syuvejten. Onьzьn çartar ajtkazьn mundьj: ol bala tuzunda, bis cilep, çyzin ojnoor igruşkalar çazar, çelim dep turatan; bistin syur turatan elkanьñ çazalьn bis, Volodja la kozo vojьvьstьñ koldogьvьs-la edetenibis, çe mundьj bala tuzunda uzanьr iştengeninen өskө, son kijinde onьñ kandьj neme uzanьr turganьñ meniñ sagьzьma kirvejt. Çaan karьndazьnьñ çaraş edip, uul-

saktardın suup, çukka çarcadan çuzin kulçalar kireler turatan işti-de ol iştenvejten. Kъş çajgьda, şkol yuredyy toktop tьnanar өjinde Volodja vicik kьсьгьр suugen aajьnca podsolnux kuzugьn certip oturatan; ol emeze guljatar, çygyrip çyreten; kъş-kьda volzo kon'kolu çьңлар, krocket ojьn ojnop, emeze çaj volzo suuga çuzip turatan volgon. Kандь kizi uzak raak çerge çoruktap çyrene, çuzin şьralap çyrgenin vicigen vicik volzo, Volodja onь kьсьгarga suuvejten, onьң sonьrkap kьсьгatanь Gogol'dьn vicikteri volgon, sonь kijinde deze Turgenevtiң vicikterin suup katar katar kьсьгьр turatan. Saşa-la Oljanьn, gimnazijada yugenerde Volodjanьn çuuk naçi nekөрleri çok volgon, munьn usun onьңlardanь bistin ajльвьska as çyreten, çe şkoldo volzo oncoзь oo pak çөpty volgondor, ol şkol yurencik nekөрlerine көр voluzьn çetirip turatan; kezigine sagьзьna альньр vilip volvoj turganьn çartap kuucьndap vereten, keziginiң көcyrgenin tyzer socinenie vicikterin tyzer, vicip volvostorьna vojь-da vicip vereten volgon. Kандь nekөрime voluzьm çetirip socinenie vicik vicigemde oo çakşь temdek turgussьn dep, ononь өskө kizi vicip vergeni, ancadala meniң vicip vergenim tanьtras volzьn dep, vicip turatam dep Volodja mee kuucьndap turatan. Urok өөji vozop peremena tušta ol vilvej kalgandarьn nekөрlerine çartap, kuucьndap vereten, karьndazь Saşa cьлар gimnazijaga çarьm

caska uroktañ ozo kelip, grek ol emeze latyn tili-
nen kyc çerin көсүризип берерге, vaza kyc teore-
ma yuredyyn ajдыр берерге куçуренip çyreten.
Klasstyn oncoзь Volodjaga izenip туратан; ol deze
oncoзьнаң артык yurenip турала, өскөзин-de војьп
eecide tartыр турды.

Алтыньсь вөлюги.

Bistin vilevis vaşтаркь çыldarda Simbirske kelele
bir kvartiradañ birzine көсүр туратан, ucunda adam
mundыj kvartiralardь eрsinbej Moskovskij orom
icinde agaş тура садыр алган. Emdigizinde бу турادا
Leniniң adып adagan Muzej төзөldi, Lenin vala
tuzunda бу тура кандыj volгоньна тынејлер onco
војьп, кьртагында mevelдерin çazar тургузыр sal-
ган. Бу тура çаңьс kat, ystynde deze antresoljalu-
valdardың çadar кьртарлу volгон. Valodjanьң çadar
кьвь, тураньп bir ucunda, Saşadыj-la koştoj volгон,
menij-le vaza yc kicylerdin кьртарь bir ucunda,
сьгыр турар өскө теркишты volгон. Биş бу тура
icine көсүр кирeribiste Volodija segis çaştu volгон,
ol 5-ci klasska çetre, веş çылдып туркуньна yure-
nip, Saşa-la koştoj çuukтаş çyrymin өtkyрген kere-
ginde, onьп nele kerek-izine tyzymet volогьп альп-
ды, estestvenньj nauka-yuredy aajьпса сенemel iş-
ter өtkyrip турганда Volodja kozo турup, ачыктаj
көгүр турды, Saşаньп кьсьратан vicikтерin альр,
onоң кандыj çөр сөстөр surap туратан volгон.

Tura kijinde uzada managan ceden icinde, biske tevinip çajkanar gigantskij şagi çazar kojgon volgon; onıñ arı öskö Pokrovskij oromgo ulalır sıkan, çaan degedij, sat var volgon.

Emdigizinde bu sadtıñ öskürgen ağaştarın kör savazı kezilip kalğan, Pokrovskij oroom çanında deze öskö taş tura tudup kojgon var¹⁾

Ajdylgan aajınca bir kvartaldıñ sıynı sojulgen uzun-cicke çer boldı. Sat manıñ tızyna sıgar ezik var volgon, kışkıda bis çыңлајтап çerге, çajğыда Svijaga suudıñ çyzeten çerine munajta ödyp turatанды. Aldынаң çatkan kizi çазып çyzуп турар tura aajlu çazar tutkan nemeniң cezine erten-eңir eki cas usın çal төлөп turatанды, cas sajn vilevis eki çara völynip, adavıs uulcaktar-la, елевис кызсактар-la çyzуп турар ucurlu volgon. Munajp çyргениviste, eki çara völyngen vilevis, çol ortoзь kirely Svijaga çaar volgon vakandı, көк өлөңдү Pokrovskij oromın амыр тавыşçок çerinde tuştazp turatанды, sagызма кирет.

Sattıñ icinde oturguskan kör savazı fruktalar volgon: javloktor, vişnjalar, onondo öskö çyzın sıvaldu çijlekter oturguskan var volgon. Baza ça-

---

¹⁾ **Аçары:** Бу турда, 1931 çыдаң вери Ија Никол. Ул'јановтың адын çозоктор adagan темір çолдың FZS şkolazы var, Leniniң адын adagan Muzejge prikrepit'etken yуren-cikteri-le pionerleri бу (А. У.) Sattı ozogызына туңейлер çаңыртп иштеерге çөвин verdiler.

raş cecekte-de öskyrgeñi bar bolgon. Satka kyyn-
zek, onıñ izin syeci enem munıñ başkarıy turatan.
Ças, kys uır işterin, baza jab'lokalarđıñ tözin
evre kazar işterinin-le kereginde iştederge tuura
ulustan çaldap turatandı. Bis deze oncovıñ volu-
zıy turatandı. Çajdıñ kaan izy kyni ödyp keckeri
öjinde bistin bilevistin vastra ulustarı kolodets oro-
don çajnap alatan suudı urıy alar, çyzin savaktar,
kөнөктөр, lejkalar, kuvşındar tudungan, kolodetşten
grjadkalarga, ojto çygyrizip turatandı sagızma
kiret. Volodja kuru lejkanı tudunıy alıy sıjrak
çygyrip turganı, undullıy artkanı bar. Amtandı
çijlekterdi, baza fruktalardı bis tojo çijten bolgonı-
vıñ. Ondıy bolzo, munıñ-da aajı vazı çok ötröj
turdı, munıñ-da kereginde ezily disstiplina bar
bolgon. Biske verilgen çөр aajıncı çijten jabloko-
logıvıñ rızıy kalala, agızınan uzylip çerge tyşken-
deri, kurtardıñ celdep çigenderi bolgon, agaş voj-
ınan bis yzip çivejtenik. Onon öskө, kazı agaşın
çijlekteri ozo artap turar kereginde ozo çijir, kazı-
ızınan kış öjine varen'e kajnadarga çuatan ezizi
baza bar bolgon. Bu eezilegen diss'tiplina aajıncı
bis kys öjinde tavına çip turgandıvıñta, kış turku-
nına-da çijirge çedip turatan bolgon.

Ajıñ volıy kelgen bir kızıcak, biske kure sıj-
ragın көrgyzer volıy çygyryk vazında agaşın
savagında jablokonı yze tişter vararda, bistin oo-
kanıvıñ kuyıy turatandı menin sagızında undul-

вај арткапъ вар еді. Biske mundыj çaravas кыык болун воьр көгүнді. Çijlekterdi çizin деп biske онојьр ок ваҗтар веретен: koj-çijleginin, grjadkalarън çijleginiң wөлүк çerin, vişnja agaştu çijlekterdiң kezek agaştарън çijteni бу деп көгүзип веретен, ajdarda bis oлогънаң тавьна çip, oројтьр възар çijlekterin, vaza varen'e kajnadar degenderin tijvej туратаньк. Adamның төрөл jul ajдың 20 кунинде kelgen тапъстаръвьс, kecki çaj icer, sat icindegi besedka çапьнда, yc vişnjaның çараş agaştарьнда koju vytken çijlekterin көгүр, çijlekteri көр, альр çijteni belen-de volzo, baldардың birzi-de olorgo tijbegen деп, kajkazьр турганьн ezejdim.

—Baldar sadтың өскө wөлүк çerinde өскөн çijlekterdi çiiр volгон, бу agaştardagь çijlekterdi бу кунге çetre tijbezin деп, мен suragam volgom, деп enem ajтть.

Bistiң oротвьска disstidlinань cegi çok өtkyрге eневис еpcil volгон, disstiplinазьн katular bisti өjineң өtkyre кьставajтан, bistiң çажьм çyргенивис өскө ulустың çажьмданьр çyргерине capтыгьн çetirbezin деп ачыктар туратан. Bisti munajta агьlgalar өskyrge, kijinde oncавьска çаан ucurlu воьр çада kaldь.

Vladimir II'ictiң çyriminde disstiplinазьн çакшь өtkyrip, север воьр gosudarstvоньң çazаль kereginde пөкөрлөри ондыj ок volзын деп çyreteni, агьга аажьпса vала тuzунда альнгань boldь.

Çetinci wolygi.

1886 çylda, Vladimir Il'icniñ 16 çazь ucuna çedip turarda, bistiñ ыгьstu vilebiske wařtapкь çaan tybek tyřti: janvar' ajдың 12 ci kypinde adavьs Il'ja Nikolaevic orubaj kenitijn korop kaldь. Bu øjinde Aleksandr Il'ic Peterburgte wolgon. Valodja deze vilebistiñ ortavьsında uulдың çaanь volьp çada kaldь, çe ol çaş-ta volzo, eniziniñ mojnьna tyřkən çañ işterine көp voluzьn çetirip turdь. Bu kьřkьda, razdestvanьñ kanikulьna ajьma çandan øjinde, adam korop kalarda men Simbirskte uzaqьna çada kalganьm. Mee kurs ødør kereginde latьn tilin bilер kerek wolgon, onь çakřь biler Valodja mee voluzar voldь. Bu yuredyniñ kuucьnьn aajlu wařtu edin çart ajдың turganda men syrekkej sonurkar ugatam, anьñ ucun uroktorьvьs çarař kizi erikpes volьp ødøtøni sagьzьma kiret. Gimnazijanьñ kurs-tarь øjinen øtkyre uzaka cøjylet, sagьzьna kirgen çaan kizi segis çьlga yurenr etken yuredym eki çьlga ødø verer dep Volodja ol tuřta ajдың turgan. Bu ajtkun søziniñ cьnьn kelizi Valodja gimnazijada turgan Ogorodnikov yuredycini eki çьldь øtkyrvej veleter yuredip salgan wolgon.

Bu yuredyci cuvař uktu volьp, cuvař řkolьnda yuredip turgan. Matematik degen, too yuredyni ol çakřь çenil, gimnazija kursьnьñ øjinde aldьnan voжь øtkøn, onon-do arь oo yurenerge onьñ kuyni var

bolgon. Çe univertitet çaan yuredyly şkolgo yure-
nejin degende, gimnazija şkolдын vastra yuredyle-
riniñ, baza ozogъ caktardagъ tilderdiñ karuun ças-
тыгъvaj ajдыр берер ucurlu bolgon. Çe, cuvaş kizi vo-
lolo, orus tilin çetre bilbes kereginde oo munьn
oncoзыn yurenip alarqa çenil emes bolgon, oo koş-
toj çyzin tilderge, øskø çaan yuredylerge yureneri
kirely bolgon. Cuvaş şkolьпын Jakovlev degen in-
spektarъ, bistiñ vile uluzьbьska çuuk tanьş kizi vo-
lolo Valodjanь Ogorodnikovть ekzamenga beleter
yuretsin dep ajьylaarda, ol çøptønøle yurencigin
vudyn çarьm—eki çьldьn øjine yuredip salgan vol-
gon, voжь deze, vuok çьldarda, kalgancь eki klas-
тыñ yuredyni ødip. yurenip turgan bolgon. Ogorod-
nikov Volodja-la, çanьs çьlda, kozo gimnazija yure-
dyunin ekzamenьna turup vozop cьgala univerti-
tetke yurener volьp kirdi. Munьn ystyne kozьlta
edip, Ogorodnikovтыñ tøløøг акcaзь çok bolgon ke-
reginde, çal çokko yuretti dep, ajdar kerek.

1887 cьlda Volodja kalgancь klassta yurenip
turarda, bistiñ vilebiske, baza syrekkej çaan aculu
neme boldь: ycynsi Aleksandr kaandь nøkørløzip
øltyrerge sunangan kereginde Aleksandr Il'ic aka-
bьs Petrogratta arestovat' etirip salgan bolgon. Bu
aculu tavьştь Vladimir Il'ic oncovьstañ ozo ugala,
enezin korkutraj bu tavьştь uguzarga beleter turдь.
Bu kerek mundьj bolgon. Biske tøøøen bir yj ki-
zi, aldьnda adalьp turgan Simbirsktegi Kaşkadamov-

ka, enemdi korkutraj. Aleksandr Il'icti, bu bicik
cijgen anьц сьjnьзь meni arestavat' etken dep vi-
cijle, bu tavьсть til edip четirzin dep suraktu ijgen
volgon. „Mee bu bicik четкен kijinde, gimnazija-
dan Volodja kelzin dep kizi ijele, oo beigen vol-
gom. Ol кьсгала, кавактарьн чуура тартьньр, uuzak-
ka bir aajьнса uncukraj oturdь. Meniц aldьmда,
vaşьkьdagь omok, nedeц-de четанvas uulcak emes,
чаанар өскөн kizi oturgандьj boldь, „dep Kaşka-
damova kuucьндар турат.“ Ondьj volzo, bu чаан
kerek emtir, onьц usь Saşaa koomoj volotno“ dep,
ol ajttь.

Munьц kijinde, enebis чаан valdarьньц arga
evin vedrenip Peterburgka atana vererde, Kaşkada-
movтьц sözi-le volzo: „Saşaa, munan өskө evin
tappagan kereginde, munajta ederge ucurlu volgon
turu “dep, Volodja канса kattар ajдьр турган деп,
ajdat. Volodja mundьj aculu nemee sagьзьн vas-
тьгvasка avladаньр, kiceemel aajьнса yurenip, so-
ok сьгаjлу volьр, ermek kuucьнь астар uncukras
boldь. Воjьнан kicy сьjnьзь-la карьндазьна kelgen
de olordь sootor, aldьndagь сылар ermek kokurь
көртөр olorgo revustar көргyzip, saruda tavьş-
kaktар ajдьр verip турдь.

Aleksandr Il'ictiң keregi syrekkej koomoj volьр
vozodь: kaандь өltyrer volьр четөşkөн ulustьц
vaşьзь volgon деп, өltyrer edip чаргылаjла, 1887

1878 җылдагы Aleksandr Il'ic Ul'janov.

җылдың Мај айдың 8-сi күнiнде кынар өлтирiп салдылар

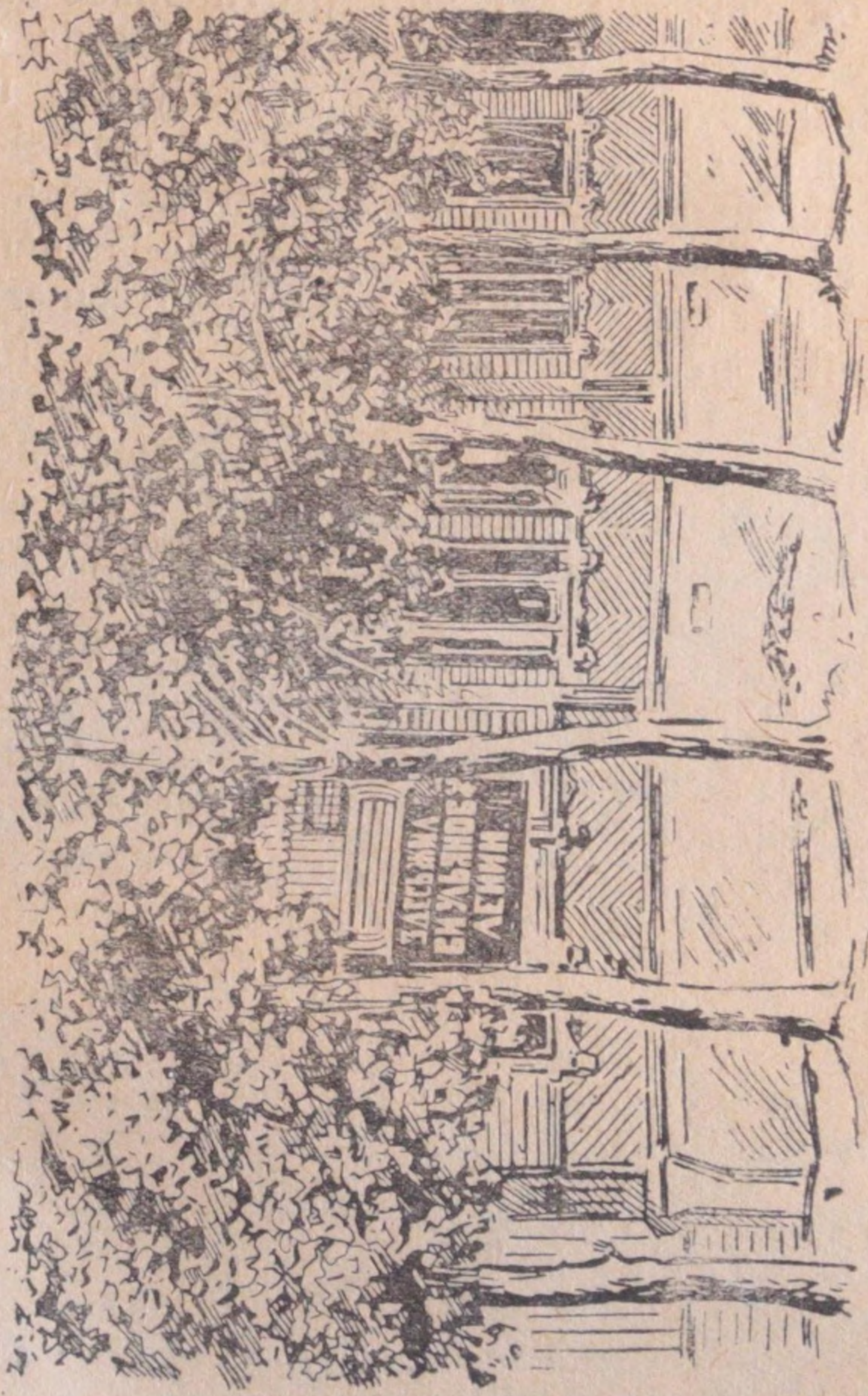
Simbirsktin gimnazijada turgan başkaru uluzbna: „sler mundıj korkuıtu burulu kızı syrekkej mak bicik-le, altın medal'di kajral edip ne verdirger,“ dep kezedy sös volgon. Munıñ aajınca, Vladimir Il'icke altın medal'di bererge kelişpes volor dep sanangandar, e onıñ kalgancı segis ıldardıñ turkıpına syrekkej korymdily-akş, kalgancı vozodır ıgarar ekzamenda ajdır bergen karuları bir-de azıñ ok volgon kereginde oo, baza onıñ sıjn Oljaga berveji volbos dep tavıstılar. Ol bu medal'di alıp alala Kazanskij univertitetin jurediceskij fakul'tedine yuener volıp kirdi. Enevis, Simbirsktegi turavıstı, artık var özöni sadala, artkan valdarıla baza Kazan'ga köcti. Ötkön caktın 80 ıldarındagı, başkaru anıñ studenteri kıstap vazıñ turatın, studenter kirizip kaandı öltirerge sanagan 1887 ıldıñ Mart ajdıñ vaıtarıkyninen ala iştejeni tam arı tınıj bergen. „Studenterdin inspektorlorı“ edip politsija anıñ tıjkaın istep turar kizilerdi turguzıp turatandar, olor studenterdin burulajırga kelişpes ovşcestvolorın, tarkadır, organizatsijaların toskır-arostovat' edip, kövizin ıgara syrip turdılar. Univertiteterdin vaıtrazı komudar tura verdiler, munıñ aajınca Kazan' univertidinde studenter tıjmeen ıgardılar. Vladimir Il'ic, başkaru anıñ övin bervegen studenterdin uunda kozo turgan kereginde toozına kirip univertitetten syrdirele, Kazanjadan

Kokuşkin deremne çurtka ijilgen volgon. Munajър syrdirgeni-le onьң yуrenip turarь toktop kaldь. Çaан yуredyly şkolordьң ezikteri oo vөktөlip kaldь. Universtitetke kattap yуrenejin dep suranar-da sen Aleksandr II'ictiң karьndazь dep çөvin ber-be diler.

Munajър, Vladimir II'ictiң şkol yуredyу on çeti çaştuda toktop kaldь. Çe ol cөkөnvөj voжь aldьnan, tuurazьnaң kemneң-de voluzьn альпvaj yуredyniң ucuna çedip yуrenip aldь.

Ucunda kelip vaşkaru çaпьnaң universtitetin jurediceskij fakul'tet yуredyуniң şьlu ekzamenьna turar volьp çөvin альпala, bu cenemel şьludь өdyp ofitsijal'ньj yуredyly volьp vozop cьkть. Bu ekzamenдь, aldьnda kozo vozop cьkan пөkөрleri-le, çaпьs çьlda өtti, ajdarda universtiteten cьgara syrdirbegendij boldь. Ol yуredyniң birde çььп çььljтраj, onco ulustьң universtitet kursьньң yуredyуne төrt veletenip yуrenetenin eki-le çьlga yуrenip aldь dep, көp ulustьң kajkazьp turatanь, sagьзьma kiret. Universtitet yуredyуn өtti dep алган дипло-мь oo professija verdi (ol prisjazньj poverennьj-ньң pomoşcnigь (voluşcьзь) volorgo bicitken) bu professija azьra ol aş-kursak iştep alar boldь. bu өjinde deze uluzь eneziniң pensija akcaзьna, onon өskө адавьstьң kijinde artkan çөөzөdөң ebeştep sadьp, ordьna kirgen akcaзьna çatkan vөlgon, ajdarda olorgo voluzьn çetirerge-de sananar kerek volgon.

Vjadimir Il'ic 1878 ғылдап ала 1887-сі ғыла ҫетге ҫаткан Симбирсктегі
I. N. Ul'janovтың туғазы.

Bu ok ыldarda ырымın provintsijada-vařtap-
кьзында Kazan'da, онын кийинде Samara-da tky-
rip turarda revojjutsioner volor yuredyynin usьna
ськть. Онын олын ол revoljutsionnyj marksizmda,
işmekci klasstьn eny tartьř idejazьnda tapть—(aj-
latкьř řuylte sanaazьnda tapть). Ne-le nemenin
art рьзиуна сьгар анду војь, ол онојьр ок marksizm
yuredyynin usьna edip yurenip aldь. Marks-
la Engelstin vicigenderin bilerge kiceendi, bu vi-
cikterdin kvizi orus tiline kcyrgelek volgon,
онин usьn olordь fransus-la nemets tili-le vicige-
nin кьсьгьр турдь. Bařka kaandardьn tilile vaskan
vicikterdi кьсьгьр volvos skyrim ař kruzoktor-
go bu vicikterden bilip alganьn ajдыр kuusьndap
vereten volgon. Onon aрь, Markstьn oldu yuret-
ken yuredyу orus urt uluska tkyrerge kelizer-ve
der aьktap řuур yrди. Bu yuredydi tkyrze ke-
lizeriniн artьna сьgala, ол бу olla ana vaspas-
taп varьр Rossejдин işmekci klassьn, војь tzgen
komunis partijazьna vařtadyр, војьнын кийинен ee-
cide-le enyge vařtap keldi.

Ответредактор—С. А. Суразаков.

Техредактор С. Суразаков.

Тираж 2500. Об'ем 2^{1/2} п. л.

Сдано в производство 4/X-33 г.

Формат 72×110 в 1/16. д. л.

Печатных знаков в одном печ. листе 9280

Подписано к печати 28/XI-33 г.

Новосибирск. Т/л. № 1 ЗСКПТ. Заказ № 2928.

Уполкрайлита А № 254 от 4/X-33 г. ОГИЗ № 928,

Г. еревиренс 1948

5262

Ваазь 40 акса
Цена 40 коп.

А. И. Ульянова

**Детские
и школьные
годы**

ИЛЬИЧА

На ойротский язык перевел

А. С. Ильтеев

ОГИЗ ● Новосибирск ● 1934